

סדנת מחקר
בעריכת פרופ' תמר וולף-מונזון

אורי צבי גרינברג

פרופ' זיוה שמיר
אוניברסיטת תל-אביב

ירושלים, 18-21 בנובמבר 2019

הִיְתָה לִי בְרָכָה בְּמִדְבַּר הָאָדָם.
צָרַב הַחֹל, כָּל הַיָּאוֹרוֹת הַזֵּכִים
בְּשָׂרָב חֲרָבוּ
אִךְ מִיָּמִי נִהְרָו כְּבִדְלַח הַטָּהוֹר.

עַל חוֹפֵי הַשָּׁלוֹ קָם אֶרֶז חֲלוּמֵי
לִלְחַשׁ כּוֹכָבִים,
יְחִידֵי וְעֵנוּ יִשְׁבְּתִי בְּצִלוֹ
וְעֵינַי צוֹפִיּוֹת:
רָבִים בָּאוּ וְשָׁתוּ וּמָלְאוּ כִּדְיָהֶם
לְמִשְׁתַּה הַלַּיְלָה
וְהֵם לֹא הִגִּידוּ לִי שְׁלוֹם בְּלִכְתָּם
כִּי לֹא הִפִּירוּנִי.

ורבים גם באו לשבת בעינם
על חופי השלום,
וידו רק גרגרטיט אל הארמה
עדי עלות סהר —
אז קמו והעלו מדורת הששון
בחולות הכסופים
וסחו לאורה —
אך שמי לא הזכירו,
כי לא הכירוני,
השטים בלילות — — —

שירים נוספים שכתב בשנים 1912-1919, והשיר "בדמי יאוש" הוא העדות היחידה בדפוס ל"תקופה הביאליקאית" המובהקת שלו.

אולם לא רק זיקה לביאליק גילה השיר הראשון. ניתן למצוא קווי דמיון גם בינו לבין ביכורי שירתו של משורר צעיר בן דורו, המשורר אורי צבי גרינברג. גרינברג, שהיה מבוגר משלונסקי בכשש שנים, פרסם בכתב-העת 'העולם' את אחד משיריו הראשונים, "בערוב עלי יומי...", שבו הוא קובל כי: "עוד טרם שרתי שיר-החיים על אדמות, / ורצת שאול אשורר כבר ללבי, ועוד טרם זרחה שמושי - אלי קבר אשא / סוד שמש-פז שבין עננים באה..."⁵⁸ שני המשוררים הצעירים, שהיו לימים לעמודי התווך של השירה המודרניסטית העברית, פתחו את ביכורי שירתם בתחושה שחיהם תמו עוד בטרם התחילו, שנסתלקה בת שירתם ונסתלק מהם "שיר החיים" בעודם באיבם. ייתכן שיותר משמץ של פוזה הייתה באמירתם של הצעירים, שביקשו להופיע כאנשים עתירי ניסיון ושבועי אכזבות ובכך להקנות לשיריהם אמינות,⁵⁹ אולם בעת ובעונה אחת הייתה כאן גם תגובת אמת על פגעי הזמן, על המלחמות והפוגרומים שלא איפשרו להם ליהנות מפריחת נעוריהם.

"32 א' 1110", 410, 1918

עוד חוזר הנגיד שזנחת לשוא
והדרך עודנה נפקחת לארץ
וענן בשמיו ואילן בגשמיו
מצפים עוד לך, עובר־ארת.

והרוח תקום ובטיסת נדנדות
יעברו הברקים מעליך
וכבשה ואילת תהיינה עדות
שלתפת אותן והוספת לקת – –

– – שידיה ריקות ועירה רחוקה
ולא פעם סגדת אפים
לחרשה ירקה ואשה בצחוקה
וצמרת גשומת עפעפים.

לכן אשט ממקום ועד שרים ונוגנים
לקסמים הקלים בין אשה ואילן,
כי ציגי לעמי, שדרכיו בצלן
של אימות מלכיות; שבכל גוף יכילן.

זה עמי הכבוד, שכתבו כתב ער,
שמיום שיר הים וסיני – רב ההד.
ששום כח-שירגוי קם-כנגד לנד
ולא ידם בהדם שיר עמים עם קץ עת.

לכן אשט ממקום ועד שרים ונוגנים
על מיתר הקליל של הני, של הני.
ואני על עוגב המקדש על ההר:
בנוף זה הנגון ובאש לי הני –

בנוף זה הנגון ובאש.. לי הני

קומה, עוגב השירה העברית!
וזה נעו הארי בני ביאליק:
ביד ארי הם פתאום מרכצו
חזק על טוביו.

ביאליק, הפך שלחנה הערוך
ובזעם עינים גרש מסבים!
וצא על הסף וקרא בקול רם
לעופות השמים: הביאו הלום
נחלי רחמים להצית הארמות,
בית הספר שלי!

יבהתלקח האש בקירות הארמות,
פחה מן הפה, כספות לאש,
ונמס את הלהב בחדות הגוף.
והיה בהיות לעי אפר הרכוש
וראית דמות השכינה על העי,
אמר לה: אמי... הנני עני,
רק קתנת אחת לעורי, וזה טוב
וענתה השכינה: אהבתיה, בני,
הנני שלך ואתה שוב שלי –

הצאת בארץ בצאת הארץ!

גם בַּהֲתַעֲרוֹתוֹ לַעֲיִנֵיכֶם, וְעַד לַמַּעֲמָקִיו –
אֵל תִּצְהָלוּ כְּאַבִּירִים.
אִךְ הַתֵּל הַתֵּל בָּכֶם לֹא רַחֲמִים
וְעַד לַמָּוֶד רֹאשׁ לַעֲג לְכֻלְכֶּם.
נִקְלִיתֶם מִחֲשׂוֹף לָכֶם אַחַת מִנִּי אֶלֶף
מִהֲגוֹת לְבוֹ עֲלֵיכֶם,
עַל-כֵּן יִתְגַּל, לְמַעַן הָעֵלֶם מְאֹד מֵעֵינֵיכֶם
וּלְמַעַן הִתְעוֹתְכֶם.
שָׁנָא תִּחְפְּשׂוּהוּ בְּמַחְבֹּאֵי חֲרוֹזָיו – גַּם אֵלֶּה
אִךְ כִּסּוֹת הַמָּה לְצִפּוֹנָיו,
מִבְּעַד לְטוֹרֵיהֶם, כְּמוֹ מְבִינֹת לְחֶרֶף סוּגֵר,
לְבִיא לֹהֶט וְזוֹמֵם יִצִּיץ,
יִשְׁלַח לְמִרְאֵה עֵינָיו, יִתְאַפֵּק אוֹ יִרְצֵן חֶרֶשׁ –
וְשִׁאֲגַת אֵשׁ עֲצוּרָה בְּעֲצָמוֹתָיו.

לִילָה מְלִילוֹת יָבֵא, וּבְעֶצֶם שְׁנֵיתְכֶם הַמְתוּקָה,
יִבְהֶלְכֶם הַד רַעְמָה פֶּתְאִם,
מִמָּרְחָק לֹא פִלְלֶתֶם, מִלֵּיל יִשְׁמֹן, תִּגְיַעְכֶם,
וְאַתֶּם טָרֵם תְּבִינוּ.
בְּשֹׁפֶר הַסּוּגָר בֶּן-לִילָה, הָיוּ בְּרִיחָיו רְסִיסִים,
וְהִלְבִּיא גְמֻלַּט לְמַכּוֹרְתּוֹ.
עוֹד הַבֶּקֶר עִם פָּרִץ שֶׁמֶשׁ, עַז-נֶפֶשׁ וְנֶאֱדָר,
נֶצֶב עַל קֹדֶקֶד צוּר יוֹפִיעַ,
בוֹעֵר בְּזֶהב תִּלְתְּלִיו וְנֶאֱפֵד רַעְמָתוֹ הַכְּבֵדָה –
כָּלֹּ אוֹמֵר: מָלֵךְ!
עֵינָיו תִּרְשָׁפְנָה בּוֹז וְאִפּוֹ יָרִיחַ טָרֶף
וּתְרוּעַת דְּרוֹרוֹ שְׁרָשִׁי הָרִים תִּתְּרִיד.

ד' אדר, תרצ"א, לונדון.

מוֹזַר הָיָה אֶרֶח חַיִּי

- מוֹזַר הָיָה אֶרֶח חַיִּי וּפְלִיאָה נְתִיבָתָם,
בֵּין שְׁעָרֵי הַטְּהֵרָה וְהַטְּמֵאָה נָעוּ מַעְגְּלוֹתָם יַחַד,
הַתְּפִלָּשׁ הַקֹּדֶשׁ בַּחֹל וְהַנְּשָׁגֵב בְּנִתְעָב הַתְּבוּסָס;
בְּמַעֲרַת חֲזִירֵי אָדָם וּבִטְמֵאת בֵּית מְרוֹחַ,
5 בְּאֲדֵי נֶסֶךְ פְּגוּלִים וּבְעֶרְפְּלֵי קִטְרֶת תוֹעֵבָה,
מֵאַחֲזֵרֵי חֲבִיּוֹת מֶזֶג, עַל-גִּבֵּי סֶפֶר צְהוּב גְּוִילִים
נִגְלָה עָלַי רֹאשׁ אָבִי, גִּלְגֻּלַת קְדוּשׁ מַעֲנָה,
בְּכִרוּתָהּ מֵעַל בְּתַפְיָהּ צָפָה בְּעֵנֵי עֶשֶׂן,
פָּנִים כְּאֲבִים מַצְעֵר וְעֵינַיִם זוֹלְגוֹת דָּם;
10 דּוּמָם עֲמֻדָתִי בֵּין בְּרָקִיו וְעֵינֵי תְּלוּיּוֹת בְּשׁוֹפָתָיו,
הֵמוּ שְׂפוּרִים מִסָּבִיב וּסְבוּאִים סִפְקוֹ בְּקִיאָם,
מִפְּלִצוֹת פְּרָצוּפִים נֶאֱלָחִים וְזֶרֶם לְשׁוֹן שְׂקוּצִים,
יַעֲזוּ הַבְּתָלִים מִשְׁמַעַ, הַחֲלוּנוֹת חֲפוּ פְּנֵיהֶם,
רַק בְּאַזְנֵי לְבָדָהּ, אֶזֶן יֶלֶד לֹא מִטְמֵאָה,
15 נֹזֵל וְיִפְכָּה חֶרֶשׁ לַחֵשׁ שְׁפָתַיִם טְהוֹרוֹת,
לַחֵשׁ תּוֹרָה וּתְפִלָּה וּדְבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים.

[אָהה, לו ידעתי...]

אָהה לו ידעתי איך אַשכּם ויַעַקוּ.
ובָּמָה אַקניאָם
בָּמָה אַעמיק אַרע ללִבִּיכֶם

אכלתם עולמכם, אכלתם משיחכם –
וללא קרן־הוד, 5
איש לפי כחו וללתם, סבאתם, שגלתם
ומה לכם עוד?
איש בנויותו ופלה טליתו, ויחטט
בצרעתו הקטנה –

אָהה בָּמָה אַרע ללִבִּיכֶם ואיִכָּה 10
אַכּם פְּנוּיִכֶם בּוֹשָׁה
ובְּשׂוּרְכֶם בְּשׂוּר מַת וּלִבִּיכֶם בְּרוּל
ומצחכם נחושה

תודה על
ההקשבה